

* * * **Evro-atlantski Bilten** * * *

* * * **Euro-Atlantic Bulletin** * * *

Izdajatelj/Publisher: EASS / EACS

Vol. 4 No. 4 2023

Urednik/Editor: prof. dr. Iztok Prezelj

25. August, 2023

ISSN 2712-5270

<http://www.euroatlantic.org/bilten/>

Čas za razmislek in revizijo nacionalnovarnostne politike Republike Slovenije?

Pavel Vuk¹

Povzetek

Prispevek predstavlja kritičen pogled avtorja na uporabnost koncepta povezljive varnosti pri opredeljevanju nacionalnih varnostnih politik in prilagajanju modelov zagotavljanja varnosti. Ta koncept, ob iskanju sinergičnih in komplementarnih učinkov odpornostnih, odvrtačalnih in obrambnih zmogljivosti države, predstavlja robustni varnostni kapital države, kjer se odgovornost za varnost in zaščito prenaša tudi na individualni in kolektivni potencial družbe. Spremembe sodobnega mednarodnega varnostnega okolja vse bolj kažejo potrebo po široki inkluzivnosti družbe v celovito zagotavljanje nacionalne varnosti in obrambe. Te spremembe avtor ne naslavlja samo v sistemskem, strukturnem ali zmogljivostnem smislu, ampak tudi v smislu sposobnosti sprejemanja nove miselnosti, ki bistveno posega tudi v dosedanji, tradicionalni pristop k oblikovanju nacionalnovarnostnih politik, tudi v Republiki Sloveniji.²

Ključne besede: nacionalnovarnostna politika, odpornost, odvrtačanje, obramba, koncept povezljive varnosti, strategija nacionalne varnosti.

¹ Dr. Pavel Vuk je doktoriral na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani s področja Obramboslovja. Zaposlen je v Centru vojaških šol, Visoki vojaški šoli, kjer raziskuje in poučuje vsebine povezane s strateškimi, obrambnimi in vojaškimi študiji, teorijo in prakso strategije ter obrambnim načrtovanjem.

² Opomba: v prispevku so izražena lastna stališča avtorja, ki niso nujno stališča EASS in tudi institucije v kateri avtor deluje.

Uvod

Vojna v Ukrajini, grožnja Rusije in globalni izziv Kitajske so povzročili močan premik v varnostnih scenarijih zahodnih demokratičnih družb in potrebo po novi strateški viziji liberalnega mednarodnega reda. Države, ki delijo vrednote zahodne družbe, se prvič po koncu hladne vojne ponovno pripravljajo na zgodovinsko prilagoditev varnostnih politik. Te politike niso več usmerjene le na obravnavo neposrednih groženj, temveč tudi na sposobnost nacionalnih instrumentov moči za učinkovito in usklajeno odzivanje v kompleksnem, večpolarnem, večdimenzionalnem in večdomenskem varnostnem okolju. Prilagoditev varnostnih politik novim razmeram je tesno povezana s prenovo spremljajočih strategij, s katerimi se načrtno uresničujejo cilji politike in zagotavljajo načini njihove implementacije. Prispevek naslavlja nekatera izhodiščna vprašanja sodobnega varnostnega okolja, pomembnejše spremembe, pred katerimi so se znašle varnostne politike sodobne družbe, premike v miselnosti in razumevanju pomena povezljive varnosti ter nenazadnje tudi vprašanja, do katerih bi se morali skupaj s slovensko družbo opredeliti politični odločevalci ob preoblikovanju nacionalnovarnostne politike. S prispevkom želimo spodbuditi tudi razmišljanja, ki bi lahko prispevala k družbenemu diskurzu o nacionalnovarnostni politiki, s katero bi bolje zavarovali trdnost demokracije, ohranili dinamičnost civilne družbe in vitalno moč gospodarstva ter zagotovili pripravljenost in odpornost države in družbe na novo nastajajočo varnostno arhitekturo.

Varnostno okolje

Evropsko varnostno okolje je v zadnjem letu dni doživelo velike geostrateške in geopolitične kot tudi geoekonomske premike, ki determinirajo in povzročajo nered v celotni mednarodni skupnosti. Obstoječi mednarodni red izzivata zlasti Rusija in Kitajska, pri čemer se za Rusijo pogosto zdi, da je v multilateralnih kontekstih v vlogi motilca. Ruski napad na Ukrajino je povzročil zaostritev diplomatskih odnosov, resno poslabšanje gospodarskih razmer, nove dogodke na področju kibernetikega delovanja in vohunjenja ter velik pritok beguncev v Evropo. Tak razvoj dogodkov na vojaškem področju zlahka postane katalizator razvoja dogodkov na drugih področjih, kot so migracije, gospodarska varnost in družbene napetosti, kjer ima tudi časovni dejavnik pomembno vlogo. Kitajski ugaja mednarodna stabilnost in delujoč multilateralni sistem, vendar želi sistem preoblikovati tako, da bo dolgoročno ustrezal njeni viziji. Skupno jima je nasprotovanje mednarodnemu pravnemu redu, ki po njunem mnenju favorizira Zahod, nasprotovanje ZDA in geostrateško tekmovanje z Zahodom. V Afriki se bo število prebivalcev v prihodnjih desetletjih predvidoma podvojilo in najbolj trpi zaradi učinkov geopolitičnih in geoekonomskih kriz. Demografsko in gospodarsko težišče se premika na vzhod, zlasti na Kitajsko in širše indo-pacifiško območje. Navedeno bo privedlo do bolj večpolarnega sveta z več centri, kjer nove politike moči ne bodo več omejene na tradicionalno varnostno področje, ampak se bodo vse pogosteje uveljavljale z uporabo gospodarskih instrumentov, nadzorom nad tehnologijami, strateško odvisnostjo z visokim tveganjem in drugimi hibridnimi načini.

V tem (ne)redu in spreminjajočem se ravnovesju moči ZDA izgubljajo položaj edine velesile proti novim centrom moči in hitro rastočimi državami, ki so jih geopolitične okoliščine vrnile v središče mednarodnega

EVRO-ATLANTSKI SVET SLOVENIJE

EURO-ATLANTIC COUNCIL OF SLOVENIA

Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana, Slovenija, t. +386 (0)1 5805 327, e-mail: info@euroatlantic.org, www.euroatlantic.org

dogajanja (na primer pet največjih gospodarstev v vzponu, države BRICS: Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska in Južna Afrika). Sodelovanje nadomešča ostra tekmovalnost med novimi centri moči, medtem ko so ZN in druge svetovne institucije oslabiljene. Vedno tesnejše povezovanje svetovnega gospodarstva z zapletenimi dobavnimi verigami prek državnih meja in časovnih pasov se je upočasnilo. Jedrski arzenali se povečujejo in bodo v prihodnosti imeli večjo vlogo v igri svetovne varnostne politike. Znašli smo se na pragu novega obdobja, v katerem bo mednarodni sistem, ki je temeljil na pravilih in edinstveni moči ZDA, zamenjal nov sistem. Za zdaj je še prezgodaj govoriti o tem, kako daleč bo ta razvoj šel v smeri bolj razdrobljenega svetovnega reda, kjer moč pomeni več kot pravila in načela. Vendar je smer jasna in gotovo je, da bo prihodnji mednarodni sistem zelo drugačen od tistega, ki smo ga poznali od konca hladne vojne.

VARNOST

Varnost je ključnega pomena in čedalje večji družbeni privilegij.

Je osnovna življenjska potreba.

Brez varnosti bi bilo ogroženo vse, kar cenimo danes in v prihodnosti.

Varnost je predpogoj za družbo, v kateri lahko ljudje živijo svobodno.

Varnostna, obrambna in vojaška strategija postavljajo temelje za varno prihodnost, v kateri bomo hkrati odporni in pripravljeni.

Kakšen bo izhod iz teh premikov, nobena teorija ali scenarij ne pojasnjuje »dovolj dobro«, da bi se lahko usmerjeno pripravili na prihajajoče družbene izzive. Preveč je dejavnikov in možnih kombinacij, da bi jih lahko celovito spremljali ali analizirali. Zavedamo pa se, da te varnostne grožnje v največji meri sproža človeški dejavnik in se lahko z uporabo sodobnih tehnoloških zmožnosti kažejo kot razumni (pričakovana ravnanja) ali, kar je prav tako občasno zaznati v mednarodnih odnosih, iracionalni (nepričakovana ravnanja). Posebej velja pri tem izpostaviti hitro razvijajočo se digitalizacijo družbe, ki ustvarja številne in hkrati težko opredeljive soodvisnosti. Ker so digitalni in fizični procesi vedno bolj povezani, lahko posledice motenj v delovanju povzročijo tako družbene motnje kot tudi privlačnost za kibernetične grožnje. Digitalne grožnje bodo postale stalnice, ki se bodo samo še povečevale, z vsemi povezanimi posledicami. Poleg tega se digitalni prostor - kompleksen preplet medsebojno povezanih digitalnih procesov - nenehno spreminja, kar posledično ustvarja nove, nepričakovane odvisnosti in učinke. Tehnološki razvoj pa po drugi strani ponuja tudi priložnosti za spodbujanje nacionalne varnosti, saj lahko pomaga krepiti zmogljivosti države in družbe za odvratanje nevarnosti in povečanje odpornosti na varnostne grožnje.

S kakšno varnostno politiko torej nastopiti, da bo zagotavljala »dovolj dobre« okoliščine za ohranitev vrednot, razvoj države in družbe ter nenazadnje, kar se pogosto pozablja, tudi utrjevanje varnostne, družbene, socialne in kulturne identitete v nacionalnem in mednarodnem kontekstu. Kakšno varnostno politiko si zaslužijo državljani, ki pričakujejo, da bo celovito in usmerjeno delovala, ko se bodo pri številnih družbenih izzivih, povezanih z varnostjo ali obrambo države, opirali nanjo. Varnost je ključna naloga vlade, zato je logično in upravičeno, da državljani od vlade pričakujejo krepitev nacionalne varnosti.

Politika povezljive varnost

Ključni varnostni koncepti, kot so odvrčanje, odpornost in obramba, v tem kontekstu nikakor ne morejo biti več kategorija zase, ampak se morajo dopolnjevati z največjo možno stopnjo doseganja sinergije razpoložljivih instrumentov moči države in civilne družbe. Govorimo o politiki povezljive varnosti. Čeprav je krepitev nacionalne varnosti predvsem naloga vlade, je za varno in odporno družbo potrebna zavezanost vseh - ne le vseh vej oblasti, temveč tudi državljanov, podjetij in organizacij civilne družbe. Vsi skupaj smo odgovorni za zaščito naše varnosti. Zato je pomembno, da javni in zasebni partnerji, organizacije civilne družbe in državljani vseskozi krepijo odpornost na grožnje nacionalni varnosti. K razvoju takšne odpornosti prispeva tudi ustrezna komunikacija vlade o tveganjih, povezanih z grožnjami, o odzivih vlade nanje in o morebitnih posledicah za naš način življenja. Poleg tega lahko k večji odpornosti na grožnje prispevajo tudi usmerjeni nasveti in možnost ukrepanja, ki jih vlada ponudi na primer podjetjem. Seveda pa ta pristop ni osamljen. Različni socialno-ekonomski in demografski dejavniki lahko vplivajo na to, v kolikšni meri se je vsakdo v družbi dejansko sposoben zoperstaviti grožnjam in pokazati odpornost. Ti dejavniki lahko vključujejo vprašanja, povezana z revščino, dostopom do izobraževanja in zdravstvenega varstva ter njune kakovosti, socialno-ekonomsko varnostjo in varnostjo zaposlitve, pomanjkanjem visokokvalificirane in nekvalificirane delovne sile, diskriminacijo ali neenako obravnavo, pritiski na azilno politiko in rastjo svetovnega prebivalstva. Pri prizadevanjih za obvladovanje teh socialno-ekonomskih in demografskih dejavnikov je prav tako treba upoštevati tudi raven nacionalne varnosti in groženj, s katerimi se lahko soočimo kot družba.

Glede na trende v mednarodnem varnostnem okolju bo treba v prihodnje nameniti pozornost predvsem trem strateškim ciljem:

- (1) varnosti države v večpolarnem svetu,
- (2) odpornosti demokratičnega pravnega reda in
- (3) pripravljeni in odporni družbi.

To pomeni, da v ospredje močnejše stopajo številni sistemski in prepleteni ukrepi za povečanje odvrčanja, odpornosti in obrambe, ki jih je varnostna politika v preteklosti bolj izpostavljala v kontekstu in vlogi države. Pri politiki povezljive varnosti prihaja do revolucionarnih sprememb ne samo v sistemskem, strukturnem ali zmogljivostnem smislu, ampak tudi v sprejemanju **nove miselnosti**, ki bistveno **spreminja pristop k oblikovanju varnostne politike** in modele zagotavljanja varnosti. Če smo v preteklosti razmišljali predvsem o vlogi države pri zagotavljanju nacionalne varnosti in obrambe ter se opirali na mednarodne varnostne strukture, je treba danes v te procese (ponovno) vključiti slehernega državljanu oziroma družbo kot celoto. Dejavnosti odvrčanja, odpornosti in obrambe, pri katerih organizirano (so)delujejo državljani, prinaša danes največ »**robustnega varnostnega kapitala države**«, kar pomeni več varnosti in manj odvisnosti. V ožjem smislu tako razumevanje politike povezljive varnosti pomeni, da je varnost pomembna za vsakogar v državi, vsakdo je zanjo soodgovoren in lahko k njej prispeva. V širšem smislu pa naslavlja skupno delovanje vseh relevantnih nadvladanih in nacionalnih akterjev (tudi državljanov), virov in instrumentov, ki lahko v različnih kombinacijah celovito zagotovijo varnost države in jo okrepijo pred zunanjimi grožnjami. Pri

izvajanju politike povezljive varnosti si je seveda treba prizadevati za tvorno in odgovorno sodelovanje z zavezniki, sosednjimi državami in partnerji pri krepitvi varnosti, vendar mora v prvi vrsti **temeljiti na zaupanju in veri v lastno moč**. Politika povezljive varnosti ima tudi svojo ceno; naložbe nikoli niso bile in ne bodo enostavne zaradi omejenosti družbenih virov. Kljub temu je treba preudarno, racionalno, uravnoteženo in predvsem realno izpeljati modernizacijo vseh instrumentov moči države in civilne družbe, da bi lahko, ko bo za to potreba, pričakovali ustrezno in usklajeno reakcijo odvratalnih, odpornostnih in obrambnih zmogljivosti. Kako postaviti prednostne sezname posodobitev instrumentov je za vsako vlado pereče vprašanje, še posebej, če v preteklosti strukturne in zmogljivostne reforme niso bile ustrezno politično in/ali družbeno podprte ter celovito izpeljane. Če želimo uživati varnost, moramo tudi pri vlaganjih doseči politični in družbeni konsenz uravnotežene in prednostne porazdelitve družbenih virov z dolgoročno perspektivo – varnost za prihodnje generacije.

Decentralizirana odgovornost za družbeno varnost in zaščito

Diskurzivni premik odgovornosti za družbeno varnost in zaščito v smeri poudarka na decentralizirani mreži lokalnih akterjev je postal več kot očiten tako v političnih potrebah, pozivih javnosti kot tudi v predpisih. Zato veliko političnih in družbenih kampanj, ki jih lahko zasledimo po celem svetu, vse bolj spodbuja lokalno in decentralizirano odgovornost za družbeno varnost in zaščito, ki se pogosto utemeljuje s pojmom odpornosti. Čeprav na normativni ravni največkrat ni jasno, kje je meja med vladno (politično) in družbeno (državljsko) odgovornostjo, poskusi decentralizacije te odgovornosti v svetu, če zanemarimo čas socialističnih eksperimentov, potekajo že dobro desetletje.

Lep praktičen primer je **Švedska**. Leta 2010 so švedske oblasti odprle spletno stran www.dinsakerhet.se (»*din säkerhet*« pomeni »vaša varnost«). Spletni portal upravlja švedska civilna agencija za nepredvidljive razmere, državljanom pa ponuja tematske sezname; od tega, kaj spakirati v svojo »krizno škatlo« do »kako varneje uporabljati trampolin«. Portal vključuje tudi druge vire, ki jih financira vlada, kot so posnetki na YouTubeu o pripravljenosti na nepredvidljive dogodke in podcast »Če pride kriza« (*Om Krisen Kommer*). Slednji parafrazira hladno vojno, namenjen pa je svetovanju gospodinjstvom, kako naj se pripravijo na vojno. Več švedskih mest (začenši z Göteborgom leta 2014) je sprožilo kampanjo, imenovano »72 ur«, s katero vsa gospodinjstva spodbuja k samooskrbi prvih 72 ur po krizi ali drugi večji družbeni motnji. Kampanja navaja praktične ukrepe, na primer, kaj hraniti v škatli za pripravljenost na izredne razmere in obvešča državljanke o njihovih odgovornostih glede pripravljenosti in jih nagovarja, da se pridružijo dejavnostim za krepitev pripravljenosti. Na drugi strani Baltskega morja je **Latvija** po 16 letih, kot odziv na varnostne grožnje, ponovno pred uvedbo obveznega služenja vojaškega roka za moške, stare od 18 do 27 let, ki bodo izvajali službo nacionalne obrambe. Latvija je ocenila, da bo lahko varnost zagotovila le s kompleksnimi obrambnimi rešitvami, ki ne vključujejo le oborožitvenih sistemov, temveč tudi velik del družbe, pripravljen za izvajanje vojaških nalog. Gre za družbeno pogodbo z državo. V Latviji ocenjujejo, da bi lahko bil nov sistem krepitve vojaških zmogljivosti v operativnem smislu viden šele čez okrog deset let. **Češka** razmišlja o oživitvi

instrumentov delovne in materialne dolžnosti oziroma selektivni mobilizaciji. V prvi vrsti želijo pregledati in prenoviti normativne akte ter preveriti potrebne operativne postopke v primeru potrebe po njeni aktivaciji. Proces oblikovanja in vzdrževanja državnih materialnih rezerv koristi tako obrambni industriji pri ohranjanju in razvijanju zmogljivosti in proizvodnih kapacitet kot tudi morebitnim potrebam za redno dopolnjevanje rezerv in zagotavljanje mobilizacijskih zalog. Podobne kampanje najdemo tudi v mnogih drugih izvenevropskih državah. **Avstralija** se na primer sooča z resnimi grožnjami zaradi gozdnih požarov, ciklonov in poplav. V ta namen zvezna država Queensland od leta 2012 pred vsako sezono požarov organizira kampanjo »Get Ready Queensland«. Kampanja nudi gospodinjstvom nasvete in kontrolne sezname zaščitnih sredstev ter poskuša ustvariti lokalna omrežja, sestavljena iz gospodinjstev, podjetij in vlade.

Poleg vladnih institucij obstaja tudi veliko primerov civilne družbe, ki sprejema podobne modele za izboljšanje varnosti in zaščite lokalnih državljanov, gospodinjstev in skupnosti. Med njimi velja izpostaviti **Akademijo za humanitarno vodenje** (ang. Humanitarian Leadership Academy), ki jo ustanovila neprofitna fundacija *Save the Children*, in je namenjena krepitvi zmogljivosti akterjev (zlasti tistih, ki so opredeljeni kot ranljivi) za spopadanje s krizami in katastrofami prek izobraževanja in sodelovanja z zasebnimi in javnimi deležniki. Tudi sicer si na mednarodni, nacionalni in lokalni ravni številne skupnosti, usmerjene v trajnostni razvoj in zmanjševanje tveganja nesreč, prizadevajo povečati družbeno varnost in zaščito s povezovanjem v mreže in pripravljenostjo.

Kultura odgovornosti družbe in njena vse bolj nujna (kolektivna) pripravljenost na prihodnje nepredvidljive dogodke zahtevata tako družbeni diskurz kot tudi nacionalno strategijo odpornosti, ki bi celovito opredelila pristop in ukrepe na vse ravneh, od lokalne do regionalne in nacionalne ravni. Vsi ti ukrepi za izboljšanje nacionalne varnosti zahtevajo preudarne vladne odločitve in (vsaj večinski) glas družbe, predvsem pa je treba v takšnih akcijah prepoznati več priložnosti kot slabosti. Nikakor pa se pri tem ne bi smeli izogibati odgovornosti do varnosti tako z vidika države (politikov) kot družbe (državljanov). Vsaj trije razlogi kažejo na to, da bi morala odpornost postati osrednji predmet znanja v družbenem diskurzu o varnosti in zaščiti: obstoj znanstvene razlage odpornosti, politična potreba in pričujoči (krizni) dogodki.

Čas preobrazb strateških dokumentov

Svet se spreminja, grožnje se spreminjajo, družba se spreminja, temu primerno moramo prilagoditi tudi način zaščite države in državljanov ter njuno aktivno vlogo v varnostnih prizadevanjih. Bolj kot kdaj koli prej je pomembno, da ustvarimo državo, odporno na strateške šoke in pripravljeno na številne in raznolike varnostne grožnje. Ni potrebno veliko logičnih sklepov, da ugotovimo potrebo po poglobljeni **celoviti preobrazbi strateških dokumentov**, povezani s preoblikovano miselnostjo o varnostni politiki (glej na primer varnostne strategije ZRN, Nizozemske in Češke, vse tri izdelane v letu 2023). V teh strateških dokumentih ne bi smelo manjkati smernic, ki bi med drugim poudarjale:

- premik od »mehke« k »trdi« varnosti,

EVRO-ATLANTSKI SVET SLOVENIJE

EURO-ATLANTIC COUNCIL OF SLOVENIA

Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana, Slovenija, t. +386 (0)1 5805 327, e-mail: info@euroatlantic.org, www.euroatlantic.org

- krepitev odvrtačalnih, odpornostnih in obrambnih zmogljivosti ob opori na zavezniško politiko odvrtačanja, ki združuje konvencionalne in jedrske zmogljivosti,
- pospešeno oboroževanje, krepitev vojaških zmogljivosti (bojne moči) ter oblikovanje (operativnih) konceptov njihove uporabe v različnih vojaško-obrambnih scenarijih za vodenje dolgotrajnega vojaškega spopada visoke intenzivnosti,
- ključno oporo na varnostna jamstva Nata in EU (kolektivna obramba in varnost),
- krepitev povezovanja vojaških (obrambnih), policijskih (notranjevarnostnih) in civilnih (zaščitno-reševalnih) zmogljivosti v kriznih situacijah, ob strateških šokih, konfliktih in vojnah,
- povečanje družbene stabilnosti in krepitev orodij strateškega komuniciranja,
- krepitev ozaveščenosti družbe o varnostnih grožnjah,
- nujnost družbenega (državlanskega) pristopa k varnosti in obrambi države,
- krepitev zmogljivosti za obvladovanje kriz in povečanje pripravljenosti družbe,
- iskanje novih partnerstev v korist strateških interesov države,
- zaščito naravnih strateških virov,
- krepitev ekonomske varnosti in zaščita znanosti,
- krepitev vloge industrije in njenih zmogljivosti pri zagotavljanju varnosti,
- krepitev investicij v raziskave in razvoj ter sodelovanje z obrambno industrijo,
- boljše zaščito kritične infrastrukture in sistema državnih blagovnih rezerv,
- krepitev digitalne in kibernetike varnosti,
- blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje,
- povečanje ravni pripravljenosti na pandemije.

Čeprav nepredvidljivost varnostnih groženj ne omogoča več udobnega obdobja pripravljenosti pred morebitnim konfliktom, je pomembno poudariti, da varnostna politika ne sme temeljiti zgolj na varnostnih grožnjah, temveč upošteva tudi priložnosti za dejavno spodbujanje varnostnih interesov. To je mogoče doseči z opredelitvijo strateških priložnosti za uporabo različnih instrumentov politike (vključno z gospodarskimi, diplomatskimi in vojaškimi), ki koristijo tako blaginji kot varnosti. Pomembno je sprejeti tudi širok pristop k varnosti, ki temelji na zgodnjem opozarjanju in zgodnjem ukrepanju: ugotavljanju in interpretaciji trendov, ki bi lahko potencialno privedli do novih varnostnih groženj ter sprejemanju pravočasnih in učinkovitih ukrepov. Nacionalne varnosti danes ni mogoče več doseči brez zavezanosti vseh – države in družbe. Zato celostni pristop k nacionalni varnosti pomeni tudi pristop celotne družbe, ki se izraža v stalnem dialogu med državo (politiki) in družbo (državljeni) o vprašanih nacionalne varnosti ter participacijo obeh pri njenem zagotavljanju. Pri tem poglobljenem dialogu in iskanju kompromisov pa ne bi smeli pozabiti, da je varnost vitalna kategorija vsake demokracije, civilne družbe in gospodarstva, brez nje ni svobode, stabilnosti niti napredka.

Slovenija in nacionalnovarnostna politika

Slovenija je v dvaintridesetih letih svojega obstoja sicer oblikovala lastno nacionalnovarnostno politiko in jo prilagajala notranjim in zunanjim zahtevam varnostnega okolja. Vendar so bile te prilagoditve, še posebej po članstvu Slovenije v Natu in EU, precej splošne in ne dovolj izrazite ter največkrat plod političnega preračunavanja in nihanja politike med levim in desnim polom. V takšnih ambivalentnih pogojih, ki so v podobni meri vplivali tudi na porazdelitev družbenih sredstev, je težko ohranjati smer in kontinuiteto ter zaradi zahtevnosti varnostnega okolja tudi uspešno uresničevati nacionalnovarnostno politiko, ki bi konsistentno krepila sistema nacionalne varnosti in instrumente nacionalne moči.

Če pogledamo samo zadnje desetletje vidimo, da politični odločevalci po ugotovitvah strateškega pregleda obrambe leta 2016 - torej ob izhodu iz zelo obremenjujoče finančne in gospodarske krize in hkrati ob bistveno poslabšani mednarodni varnostni sliki (ruska invazija na Krim, porast mednarodnega terorizma, migracijski pogromi), ki je terjala resen premislek o prenovi nacionalnovarnostne politike - zaradi vrste drugih, bolj perečih družbenih problemov, tega premisleka ni bila sposobna izvesti. Storjen je bil z oblikovanjem nove strategije nacionalne varnosti šele tri leta kasneje, leta 2019, v nekakšnem navideznem zatišju varnostnih razmer v mednarodnem varnostnem okolju, čeprav so grožnje Rusije, mednarodnega terorizma in izzivi Kitajske vseskozi terjali veliko pozornost. Ne smemo pozabiti, da je k prenovi strategije v veliki meri prispevala tudi leta 2019 sprejeta vojaška strategija Nata, ki je za vse države članice predstavljala smernice za preoblikovanje nacionalnovarnostnih politik ter snovanje njihovih varnostnih, obrambnih ali vojaških strategij. Kljub temu nacionalnovarnostna politika v kvalitativnem smislu ni doživela bistvenih dopolnitev niti s strukturnega niti vsebinskega vidika. Določene varnostne politike, identifikacija varnostnih groženj in odzivanje nanje so bila le razširjena glede na njihovo aktualnost, medtem ko v splošnosti besedila in (teoretičnemu) pojasnjevanju pojmov ni bilo zaznati bistvenih premikov ali sprememb v smeri razvoja nacionalnovarnostne politike z vidika politike povezljive varnosti. Ker je danes zaradi dinamike varnostnih sprememb nemogoče zajeti v analitično sliko vse dejavnike in njihova razmerja, je treba več poudarka nameniti prav pripravljenosti zmogljivosti nacionalnih instrumentov moči, družbeni (posamični in kolektivni) odgovornosti do varnosti in zaščite ter njenemu povezovanju pri iskanju optimalnih odgovorov na varnostne grožnje, kar koncept povezljive varnosti sam po sebi poudarja. V tem kontekstu aktualna nacionalnovarnostna politika ne daje zadostnih usmeritev, vprašanje pa je tudi, ali je politika povezljive varnosti dovolj visoko na prednostni lestvici strokovnih in političnih akterjev snovanja nacionalnovarnostne politike. Po drugi strani pa je razumljivo, da uvedba politike povezljive varnosti, kot ključno substanco nacionalnovarnostne politike, zahteva resen premislek, saj največkrat pomeni tudi precejšen odmik od njene tradicionalne zamisli.

Inertnost aktualne nacionalnovarnostne politike na eni in intenziven razvoj varnostnih dejavnikov na drugi strani kažejo na resno potrebo po družbeni razpravi (glej Tabela 1) ne samo o prilagoditvah nacionalnovarnostne politike, ampak tudi o nadgradnji celotnega sistema nacionalne varnosti. Zaradi tradicionalne navezanosti na razumevanje nacionalne varnosti kot sistema bi lahko bil sistem nacionalne varnosti celo opredeljen v posebnem zakonu, zakonu o nacionalni varnosti po vzoru večjih demokratičnih držav (npr. ZDA, Avstralije, Francije, Indije) ali v zakonu o obrambi po vzoru nekaterih malih držav (npr.

EVRO-ATLANTSKI SVET SLOVENIJE

EURO-ATLANTIC COUNCIL OF SLOVENIA

Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana, Slovenija, t. +386 (0)1 5805 327, e-mail: info@euroatlantic.org, www.euroatlantic.org

Estonija, Slovaška). S temi spremembami bi se lahko nacionalnovarnostna politika uresničevala skozi strategijo nacionalne varnosti v kontekstu povezljive varnosti bistveno bolj celovito, saj jo sedaj sistemska poglavja v strategiji prej omejujejo kot omogočajo in, kar je z vidika sodobnih varnostnih konceptov danes postalo precej zastarelo, celo pretirano podsistemsko kategorizirajo. Takšna razprava bi koristno prispevala tudi k zblizevanju pogledov o medsebojnih razmerjih in (so)odvisnosti akterjev nacionalnovarnostnega sistema ter večji in bolj integrativni vlogi sveta za nacionalno varnost. Odprlo pa bi se tudi pomembno vprašanje o vrsti in hierarhiji strateških dokumentov z varnostnega, obrambnega in vojaškega področja, ki bi jih Slovenija potrebovala zaradi zagotavljanja sodobne varnosti in obrambe. Stanje strateških dokumentov je danes precej neurejeno; prenovljeno obrambno strategijo bomo glede na videne napore dobili šele v letu 2023 (štiri leta po prenovljeni strategiji nacionalne varnosti, ki je že potrebna pregleda in prenove). V vmesnem obdobju je nastal predlog vojaške strategije, za katero bi morali, če bi jo domnevno sprejela vlada, dobiti vsaj vladno zeleno luč (ali usmeritve) za njeno dokončanje. Glede na sosledje nastajanja teh strateških dokumentov je opravičeno dvomiti tudi o njihovi usklajenosti, še posebej, če razumemo strategije kot strategije za delovanje, ki krepijo strateško prakso. V tem primeru bi morale strategije dosledno slediti načelu hierarhičnosti.

Ni treba ponovno poudarjati, da se je evropska varnostna slika po letu 2022 z vojno v Ukrajini radikalno spremenila, ki kliče po pregledu nacionalnovarnostne politike ter ponovnem tehtanju vzdržnih varnostnih konceptov in strategij, vendar ne več samo v konceptualnem, ampak tudi v operativnem smislu. Operacionalizacija politik, konceptov in strategij danes vse bolj temelji na realističnih scenarijih in konkretnih grožnjah, za kar je treba imeti že oblikovane, operativno delujoče zmogljivosti. V ta kontekst sodi tudi participacija celotne družbe v varnostnih prizadevanjih, kar dodatno pomeni, da bi morala država oblikovati sisteme, mehanizme, instrumente, ki ne bodo samo ozaveščali državljanov o njihovem pomenu, ampak jim bodo omogočili aktivno vključitev v službo nacionalne varnosti ali obrambe.

Verodostojno odvrčanje, odpornost in obrambna sposobnost države so tesno povezani tudi s kolektivno dimenzijo obrambe in varnosti, ki jo v evroatlantskem prostoru zagotavljata Nato in EU. Njuna strateška enotnost, solidarnost in skupne vrednote ter nasploh krepitev sodelovanja med zavezniki in partnerji predstavljajo za vsako, še posebej malo državo članico, temelj varnosti ter ključen branik demokratičnih vrednot in ekonomske varnosti. Zato investicija Slovenije v zavezništvo in partnerstva poleg zagotavljanja dodatnih varnostnih jamstev predstavlja tudi komplementarno težo osmišljanju operacionalizacije politike povezljive varnosti. V tem kontekstu mora biti nacionalnovarnostna politika jasna, saj je treba danes, zaradi povezanosti in soodvisnosti ter posledične ranljivosti sodobnega sveta na varnostne grožnje, smiselno in smotno izkoriščati vse razpoložljive politike, strategije in instrumente Nata in EU ter drugih relevantnih mednarodnih organizacij, v smislu zagotavljanja večstranske varnostne zaščite (ang. building a multiple security shelter). Z vidika dogovora o sorazmerni in pravični delitvi varnostnih bremen med zavezniki bi torej morala država s politiko povezljive varnosti znati čim bolj izrabiti sinergije in dopolnjevanja med notranjo in zunanjo varnostjo, varnostjo in razvojem ter civilno in vojaško razsežnostjo tako za uresničevanje strateških interesov in krepitev nacionalne varnosti kot tudi za večanje kolektivne moči zavezništva pod okriljem Nata in EU.

EVRO-ATLANTSKI SVET SLOVENIJE

EURO-ATLANTIC COUNCIL OF SLOVENIA

Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana, Slovenija, t. +386 (0)1 5805 327, e-mail: info@euroatlantic.org, www.euroatlantic.org

Tabela 1: Pet družbenih diskurzov kot predpogoj za pristop k reviziji nacionalnovarnostne politike Republike Slovenije.

Diskurz	Smer razmišljanja
Sistemski zakon o nacionalni varnosti	<ul style="list-style-type: none"> povezati instrumente nacionalne moči redefinirati normativno, strukturno in zmogljivostno vlogo podsistemov nacionalne varnosti – večja učinkovitost, manj instrumentalnih ovir, celovitejši, sinergijski in hitrejši odziv na krizna stanja zagotoviti medsebojna razmerja in (so)odvisnost akterjev nacionalnovarnostnega sistema določiti hierarhijo strateških dokumentov z nacionalnovarnostnega, obrambnega in vojaškega področja (okvirno opredeliti nosilce njihovega oblikovanja in kontinuiteto prenove dokumentov)
Integrativna vloga sveta za nacionalno varnost	<ul style="list-style-type: none"> opredeliti vlogo in odgovornost sveta za nacionalno varnost pri oblikovanju nacionalnovarnostne politike in spremljajočih strateških dokumentov oblikovati stalno visoko strokovno in kompetentno analitično telo za pravočasno opozarjanje na povečana varnostna tveganja (na primer po vzoru Velike Britanije)
Nacionalnovarnostna politika	<ul style="list-style-type: none"> izpostaviti pomen in vlogo odvracanja, odpornosti in obrambe pri zagotavljanju nacionalne varnosti ter na teh spoznanjih zasnovati kontekst nacionalnovarnostne politike opredeliti cilje nacionalnovarnostne politike v smislu povezljive varnosti (pripravljenost in odpornost države in družbe, sinergija civilnih, policijskih in vojaških zmogljivosti) odnos politike in družbe do Slovenske vojske, ključnega branika nacionalne obrambe
Participacija družbe v varnostnih prizadevanjih države	<ul style="list-style-type: none"> decentralizacija odgovornosti za družbeno varnost in zaščito programi ozaveščanja in krepitev odpornosti družbe možnosti aktivnega vključevanja državljanov v podporo sistemov nacionalne varnosti in obrambe (krepitev nacionalnih aktivnih in rezervnih komponent, zlasti Slovenske vojske, policije ter zmogljivosti zaščite in reševanja)
Utrjevanje zaveznitva, odnosov s sosednjimi državami in partnerji	<ul style="list-style-type: none"> širok pristop k zagotavljanju nacionalne varnosti dosledno uresničevanje skupnih političnih zavez države do Nata in EU (varnostne garancije, medsebojno obrambno jamstvo, komplementarna teža osmišljanju operacionalizacije konceptov odvracanja, odpornosti in obrambe) zunanja politika v znamenju krepitev ekonomske varnosti (investiranje v nova partnerstva, varno/nemoteno zagotavljanje strateških virov)

Vir: lastni prikaz

EVRO-ATLANTSKI SVET SLOVENIJE EURO-ATLANTIC COUNCIL OF SLOVENIA

Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana, Slovenija, t. +386 (0)1 5805 327, e-mail: info@euroatlantic.org, www.euroatlantic.org

Nacionalnovarnostna politika zadeva tako politike kot državljane in je vedno rezultat njunega dialoga. Čeprav se v tem dialogu izkazujejo želje, interesi, moč in dinamika skupnih prizadevanj za večjo nacionalno varnost, je izhod politike vedno kompromis. Varnost ni bila in nikoli ne bo enostavno dosegljiva vrednota; zanjo si je treba venomer prizadevati in biti pripravljen vanjo vlagati. Zato je pomembno, da o vprašanju varnosti ves čas poteka politični in družbeni diskurz, ki ne samo krepi zavedanje, ampak tudi zbližuje potrebe po varnosti in ukrepih, ki jih je treba v različnih časovnih obdobjih celovito izpeljati predvsem zaradi družbenih in ne političnih koristi. Doseganje enotnosti pogleda danes vse bolj raznolike politike in družbe na realnost varnostnega okolja je eden izmed odrazov zrele demokracije in zavedanja, da varnost vse bolj postaja družbeni privilegij.

Literatura:

1. Bergström, Johan (2018). An archaeology of societal resilience. *Safety Science*, 110(C), 31-38.
2. *Danish Security and Defence towards 2035* (2022). The Security Policy Analysis Group, Copenhagen.
3. *Integrated Security for Germany: National Security Strategy* (2023). Berlin: Federal Foreign Office.
4. Lucioli, W. Fabrizio (ur.) (2023). *The Future of NATO and the Role of Italy: Elements of Reflections*. Rim: Italian Atlantic Committee.
5. *Security Strategy of the Czech Republic* (2023). Praga: Government.
6. Sotlar, Andrej, Grizold, Anton, Vuga Beršnak, Janja (2020). *Institucionalizacija zagotavljanja nacionalne varnosti Republike Slovenije: konceptualizacija, razvojni mejniki in sistem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Šefic, Boštjan (2023). Premislek o možnih izhodiščih nadgradnje slovenskega nacionalno varnostnega sistema. *Evro-atlantski Bilten*, 4(3), 1-5.
8. *The Security Strategy for the Kingdom of the Netherlands* (2023). Amsterdam: Council of Ministers of the Kingdom.
9. Vuk, Pavel (2023). *Razmerja med obrambno politiko, obrambno strategijo in obrambnim načrtovanjem* (doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

EVRO-ATLANTSKI SVET SLOVENIJE
EURO-ATLANTIC COUNCIL OF SLOVENIA

Si želite izvedeti več o dejavnostih Evro-atlantskega sveta Slovenije? Vas zanima področje mednarodne varnosti? Pridružite se nam.

Za več informacij obiščite našo spletno stran www.euroatlantic.org ali pošljite sporočilo na info@euroatlantic.org.